

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Wybrane zagadnienia wymiaru sprawiedliwości
i statusu sędziów w Irlandii

dr Tomasz Barszcz

Prawa podstawowe
Warszawa 2022

Spis treści

I. Wprowadzenie	5
II. Stanowiska funkcyjne w sądownictwie	6
1. Uwagi ogólne	6
2. Prezes Sądu Rejonowego	7
2.1. Wymogi na stanowisko Prezesa Sądu Rejonowego	7
2.2. Procedura powoływania Prezesa Sądu Rejonowego	7
2.3. Kontrola decyzji o powołaniu Prezesa Sądu Rejonowego i opróżnienie stanowiska	8
3. Prezes Sądu Okręgowego	10
3.1. Wymogi na stanowisko Prezesa Sądu Okręgowego	10
3.2. Procedura powoływania Prezesa Sądu Okręgowego	10
3.3. Kontrola decyzji o powołaniu Prezesa Sądu Okręgowego i opróżnienie stanowiska	10
4. Prezes Sądu Apelacyjnego	11
4.1. Wymogi na stanowisko Prezesa Sądu Apelacyjnego	11
4.2. Procedura powoływania Prezesa Sądu Apelacyjnego	11
4.3. Kontrola decyzji o powołaniu Prezesa Sądu Apelacyjnego i opróżnienie stanowiska	12
5. Prezes Wysokiego Trybunału	12
5.1. Wymogi na stanowisko Prezesa Wysokiego Trybunału	12
5.2. Procedura powoływania Prezesa Wysokiego Trybunału	12
5.3. Kontrola decyzji o powołaniu Prezesa Wysokiego Trybunału i opróżnienie stanowiska	13
6. Prezes Sądu Najwyższego	13
6.1. Wymogi formalne na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego	13
6.2. Procedura powoływania Prezesa Sądu Najwyższego	13
6.3. Kontrola decyzji o powołaniu Prezesa Sądu Najwyższego oraz opróżnienie stanowiska	14
7. Podsumowanie (kontekst niezawisłości sędziowskiej i niezależności sądów)	14
III. Stan spoczynku sędziego	16
1. Uwagi ogólne	16

2. Wiek emerytalny	18
3. Złożenie sędziego z urzędu ze względu na stwierdzenie niezdolności	19
IV. Delegowanie sędziego	21
1. Uwagi ogólne	21
2. Delegowanie sędziego Sądu Rejonowego	21
3. Delegowanie sędziego Sądu Okręgowego	23
4. Delegowanie sędziego Wysokiego Trybunału, Sądu Apelacyjnego i Sądu Najwyższego	25
V. Procedura odwoławcza od decyzji uchylającej immunitet sędziowski	27
VI. Kontrola decyzji o powołaniu/awansie sędziego	28
VII. Konflikt interesów	30
VIII. Uwagi końcowe	33
Bibliografia	35

I. Wprowadzenie

Niniejsze opracowanie obejmuje sześć zagadnień związanych z organizacją wymiaru sprawiedliwości w Irlandii oraz ze statusem sędziów tamtejszych sądów. Pierwszą kwestię stanowią tzw. stanowiska funkcyjne w sądownictwie Irlandii. Następnie przedstawione zostaną regulacje irlandzkiego systemu prawnego, które swym przedmiotem odpowiadają należącej do polskiego porządku prawnego instytucji stanu spoczynku sędziego, tj. normy dotyczące wieku emerytalnego sędziów oraz normy związane ze złożeniem sędziego z urzędu ze względu na stwierdzenie niezdolności do pełnienia obowiązków; przy czym prezentację w tym zakresie uzupełniają uwagi o świadczeniach emerytalnych sędziów, ich odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz o ograniczeniach związanych z pracą zarobkową osoby, która osiągnęła wiek emerytalny (a była sędzią) i osoby, która została złożona z urzędu sędziowskiego ze względu na stwierdzenie niezdolności do pełnienia obowiązków. Kolejną część opracowania budują charakterystyki regulacji dotyczących delegowania sędziów sądów Irlandii: wpierw w kontekście organizacji Sądu Rejonowego i Sądu Okręgowego opisane zostają instytucje tymczasowego przypisania sędziego do rejonu lub okręgu, a następnie prezentowane są regulacje wyznaczające wezwanie sędziego do zasiadania w Wysokim Trybunale, Sądzie Apelacyjnym i Sądzie Najwyższym (wobec celowości tymczasowego zwiększenia liczby sędziów w tych sądach). W dalszej kolejności opracowanie dotyczy kwestii immunitetu sędziowskiego w zakresie odpowiedzialności karnej i cywilnej. Natomiast przedmiot następnej części stanowi decyzja o powołaniu (awansie) sędziego; przy czym analizy tego zagadnienia są skupione na (braku) odpowiedzialności prawnej osoby piastującej urząd Prezydenta Irlandii za działania w postaci decyzji o powołaniu sędziego. Ostatnia merytoryczna część opracowania dotyczy kwestii konfliktu interesów sędziego oraz porusza zagadnienie składania przez sędziów oświadczeń o interesach i majątku.

II. Stanowiska funkcyjne w sądownictwie

1. Uwagi ogólne

Wyrażenie „stanowiska funkcyjne w sądownictwie” nie należy do polskiego języka prawnego. Polski prawodawca w tekstach aktów normatywnych, których przedmiotem regulacji są sądy i sędziowie, nie używa sformułowania „stanowisko funkcyjne”, lecz – w odniesieniu m.in. do prezesów (i wiceprezesów) sądów, przewodniczących (i zastępców przewodniczących) wydziałów, sędziów delegowanych do pełnienia obowiązków lub czynności, rzeczników dyscyplinarnych, wizytatorów, rzeczników prasowych, kierowników sekcji, koordynatorów do spraw – stosuje pojęcie „funkcja”; wyraz ten wskazuje na szczególne względem innych sędziów kompetencje sędziego (i na dodatkowe wynagrodzenie za ich wykonywanie). W tekstach aktów normatywnych regulujących status sądów i sędziów w Irlandii nie występuje odpowiednik polskich wyrażen „stanowisko funkcyjne” i „funkcja”. Prawodawca irlandzki, aby zaznaczyć, że określony sędzia Sądu Rejonowego (*District Court*), Sądu Okręgowego (*Circuit Court*), Wysokiego Trybunału (*High Court*), Sądu Apelacyjnego (*Court of Appeal*) lub Sądu Najwyższego (*Supreme Court*) ma – w stosunku do innych sędziów tego sądu – szczególne kompetencje, używa wyrazu „Prezes” (*President*).

W niniejszej części opracowania zostaną omówione funkcje (stanowiska funkcyjne) w sądownictwie Irlandii, a także wymogi, jakie stawiane są przy wyborze na te stanowiska, procedury powoływania, kontroli decyzji o powołaniu; przy czym ostatnie z zagadnień zostanie przedstawione z uwzględnieniem przesłanek zwolnienia (opróżnienia) stanowiska (a więc wymogów, które powinna spełniać osoba piastująca stanowisko). W podsumowaniu wypunktowane zostaną te elementy zaprezentowanych instytucji, które sprzyjają niezawisłości sędziowskiej i niezależności sądów. W opracowaniu uwzględniono stan prawny na dzień 31.07.2022 r.

2. Prezes Sądu Rejonowego

2.1. Wymogi na stanowisko Prezesa Sądu Rejonowego

Stosownie do sekc. 5.2.a-b ustawy nr 38/1961 o ustanowieniu i strukturze sądów [*Courts (Establishment and Constitution) Act, 1961*; dalej: c.e.c.-1961] Sąd Rejonowy tworzą: sędzia będący Prezesem Sądu Rejonowego i określona na mocy ustawy, wydanej przez Parlament Narodowy (*Oireachtas, National Parliament*), liczba sędziów tego Sądu. Natomiast na mocy sekc. 35.1. ustawy nr 39/1961 o przepisach uzupełniających dotyczących sądów [*Courts (supplemental provisions) Act, 1961*; dalej: c.s.p.-1961] kwalifikacje do powołania na stanowisko Prezesa Sądu Rejonowego ma sędzia tego sądu lub osoba posiadająca kwalifikacje do powołania na urząd sędziego tego sądu. Z kolei sekc. 29.2 c.s.p.-1961 stanowi, że do powołania na urząd sędziego Sądu Rejonowego kwalifikuje się osoba, która praktykuje jako *barrister* lub *solicitor* przynajmniej przez 10 lat¹.

2.2. Procedura powoływania Prezesa Sądu Rejonowego

Zgodnie z art. 35.1 Konstytucji Irlandii z 1.07.1937 r. (*Constitution of Ireland, enacted Enacted by the People 1st July, 1937*; dalej: Konstytucja Irlandii) jest tak, że sędziowie sądów w Irlandii² są powoływani (*appointed*) przez Prezydenta Irlandii. Dotyczy to także Prezesów sądów w Irlandii, a więc również Prezesa Sądu Rejonowego; przy czym art. 13.9 Konstytucji Irlandii łączy Prezydenta do zasięgnięcia przed powołaniem danej osoby na stanowisko prezesa

¹ Odnośnie do powołania danej osoby na urząd sędziego Sądu Rejonowego (i na urząd sędziego innego sądu, o ile powoływana osoba nie jest już sędzią) warto zaznaczyć, że na mocy ustawy nr 31/2018 o Sądach i urzędnikach sądowych [*Courts and Court Officers Act, 1995*; dalej: c.c.o.-1995] została utworzona Rada Doradcza ds. Powoływania Sędziów (*Judicial Appointments Advisory Board*). Stosownie do sekc. 13.2 c.c.o.-1995 Radę tworzą: Prezes Sądu Najwyższego (jako Przewodniczący), Prezes Wysokiego Trybunału, Prezes Sądu Okręgowego, Prezes Sądu Rejonowego, Prokurator Generalny, praktykujący *barrister* (nominowany przez Przewodniczącego Rady Adwokatury Irlandii – *Council of the Bar of Ireland*), praktykujący *solicitor* (nominowany przez Prezesa Stowarzyszenia Prawniczego Irlandii – *Law Society of Ireland*) oraz nie więcej niż trzy osoby wskazane przez Ministra Sprawiedliwości; przy czym Rada może działać w razie wakatu. Z kolei na mocy sekc. 13.1 c.c.o.-1995 Rada ma na celu identyfikowanie przydatności osób do powołania na urząd sędziego i informowania o tym Rządu. Z kolei stosownie do sekc. 16.1 c.c.o.-1995 „[każda] osoba, która chce być brana pod uwagę przy nominacji na urząd sędziego, informuje o tym Radę na piśmie i dostarcza Radzie takich informacji, jakich może ona potrzebować, aby rozważyć to, czy zgłaszający nadaje się do sprawowania urzędu sędziego, w tym informacji dotyczących wykształcenia, kwalifikacji zawodowych, doświadczenia i charakteru” (wszystkie tłumaczenia w tekście pochodzą od autora). Zgodnie z sekc. 14.1-2 c.c.o.-1995 Rada proceduje w sposób, który uzna za stosowny oraz na mocy sekc. 16.c.c.o.-1995 Rada jest zobligowana badać nie tylko wymogi formalne kandydatów, lecz też „stopień [ich] kompetencji i uczciwości odpowiedni i zgodny ze stanowiskiem” i „odpowiedniość ze względu na charakter i temperament”, jak też przedstawić Ministrowi nazwisko każdej osoby, która poinformowała ją o woli powołania na urząd sędziego oraz zarekomendować Ministrowi nazwiska, z zasady, co najmniej siedmiu osób na każdy wakat. Natomiast Rząd, doradzając Prezydentowi w kwestii powołania na dany urząd sędziowski, w pierwszej kolejności rozważa wskazanie osób, których nazwiska zostały zarekomendowane przez Radę.

² Zob. art. 34.2-3 Konstytucji Irlandii oraz Preambułę do c.e.c.-1961.

sądu – niewiążącej go – „rady Rządu” (*advise of the Government*)³. Praktyka konstytucyjna jest taka⁴, że najpierw na mocy decyzji Rządu powoływany jest pozaustawowy Komitet Doradczy, którego ma za zadanie ustalić osoby (w tym spośród sędziów) spełniające warunki i posiadające kwalifikacje, a zainteresowane stanowiskiem Prezesa Sądu Rejonowego, oraz, po rozważeniu ich predyspozycji, przedstawić Ministrowi Sprawiedliwości rekomendacje dotyczące kandydatów. Komitet proceduje przy tym w trybie przez siebie ustalonym i składa się z trzech osób o uznanych kwalifikacjach⁵. Natomiast spośród zaopiniowanych przez Komitet kandydatur Rząd uzgadnia osobę, której kandydaturę przedstawia Prezydentowi. Na mocy sekc. 23 c.c.o.-1995, w brzmieniu ustalonym sekc. 53 ustawy nr 18/2014 r. o Sądzie Apelacyjnym [*Court of Appeal Act, 2014*; dalej: c.a.a.-2014], Rząd, doradzając Prezydentowi w sprawie powołania Prezesa Sądu Rejonowego, jest zobowiązany uwzględniać „przede wszystkim kwalifikacje i predyspozycje osób pełniących wówczas funkcję sędziów w sądach powołanych na podstawie art. 34 Konstytucji”.

2.3. Kontrola decyzji o powołaniu Prezesa Sądu Rejonowego i opróżnienie stanowiska

Na mocy art. 13.8.1 Konstytucji Irlandii decyzja Prezydenta w przedmiocie powołania Prezesa Sądu pozostaje aktem, za który Prezydent nie ponosi odpowiedzialności; przy czym stosownie do art. 13.8.2 Konstytucji Irlandii jest tak, że takie zachowanie Prezydenta może zostać poddane kontroli w jednej z Izb Parlamentu dla celów art. 12.10 Konstytucji Irlandii lub przez jakikolwiek sąd, trybunał lub organ powołany lub wyznaczony przez jedną z Izb do zbadania oskarżenia z art. 12.10 Konstytucji Irlandii. Z kolei art. 12.10 Konstytucji Irlandii stanowi, że Prezydenta można usunąć z urzędu za stwierdzone niewłaściwe zachowanie (*misbehaviour*). Legitymowana do oskarżenia Prezydenta o takie zachowanie jest każda Izba Parlamentu, lecz wniosek, aby oskarżyć Prezydenta musi zostać złożony pisemnie przez przynajmniej trzydziestu członków Izby; jest on przyjmowany przez Izbę na podstawie uchwały, popartej przynajmniej przez dwie trzecie wszystkich członków. W razie zaś przyjęcia takiej uchwały przez jedną Izbę, pozostała Izba przeprowadza dochodzenie w sprawie oskarżenia lub zleca jego przeprowadzenie. Jeżeli zaś w wyniku dochodzenia zostanie podjęta uchwała po-

³ Zob. np. <https://aji.ie/the-judiciary/appointment-to-judicial-office/> (dostęp: 31.07.2022 r.) oraz <https://www.gov.ie/en/press-release/2bd4d-appointment-of-the-president-of-the-district-court/> (dostęp: 31.07.2022 r.).

⁴ Do powoływania sędziego na Prezesa Sądu Rejonowego nie znajdują zastosowania regulacje dotyczące Rady Doradczej ds. Powoływania Sędziów.

⁵ Analiza dotychczasowych składów Komitetu pokazuje, że jednym z członków jest sędzia (ale nie sądu, do którego ma zostać powołany Prezes), drugim – Prokurator Generalny, a trzecim – osoba spoza egzekutywy i judykatury; np. w procedurze wyboru uprzednio urzędującego Prezesa Sądu Rejonowego Komitet doradczy tworzyli: sędzia Wysokiego Trybunału, była Przewodnicząca TLAC oraz Prokurator Generalny (na mocy art. 30 Konstytucji Irlandii jest tak, że Prokurator Irlandii jest organem pozarządowym, powoływanym przez Prezydenta na wniosek Premiera); https://merriestreet.ie/appointment_of_the_president_of_the_district_court.167793.shortcut.html (dostęp: 31.07.2022 r.).

parta przez nie mniej niż dwie trzecie całkowitej liczby członków Izby, w której prowadzono dochodzenie lub w której spowodowano wszczęcie dochodzenia, stwierdzająca, że oskarżenie jest zasadne i że niewłaściwe zachowanie będące przedmiotem oskarżenia czyni osobę będącą Prezydentem niezdolną do dalszego sprawowania urzędu, to ta uchwała skutkuje usunięciem jej z urzędu Prezydenta.

Warto zaznaczyć, że z mocy sekc. 4.1-2 ustawy nr 43/1997 o sądach [*Courts (No. 2) Act, 1997*; dalej: c.a.-1997] powołanie danej osoby na stanowisko Prezesa Sądu Rejonowego następuje na okres siedmiu lat lub do czasu osiągnięcia przez nią wieku emerytalnego jako sędziego tego Sądu. Ponadto, ponowne powołanie tej samej osoby na to stanowisko jest niedopuszczalne, a były Prezes Sądu Rejonowego – jeżeli nie osiągnął wieku emerytalnego jako sędziego oraz nie zaszło jedno z niżej wskazanych zdarzeń – pozostaje sędzią Sądu Rejonowego i (na mocy sekc. 7.4 c.a.-1997) *ex officio* dodatkowym sędzią Sądu Okręgowego. Natomiast po zakończeniu kadencji lub osiągnięciem wieku emerytalnego zwolnienie (opróżnienie) przez daną osobę stanowiska Prezesa Sądu Rejonowego (wakat) następuje w wyniku jej śmierci oraz (na mocy sekc. 6 c.e.c.-1961 i art. 35.4 Konstytucji Irlandii) w wyniku „zwolnienia urzędu sędziowskiego”. Takie zwolnienie zaś⁶:

- może nastąpić w razie złożenia przez sędziego własnoręcznie podpisanej rezygnacji, skierowanej do Prezydenta Irlandii i przekazanej Premierowi Irlandii (rezygnacja może dotyczyć wyłącznie stanowiska prezesa sądu lub może być połączona z rezygnacją ze stanowiska sędziowskiego);
- następuje w wyniku powołania sędziego, za jego zgodą, na inne stanowisko sędziowskie;
- następuje w wyniku złożenia z urzędu (*remove from office*), spowodowanego stwierdzeniem niewłaściwego zachowania lub niezdolności do pracy (*stated misbehaviour or incapacity*)⁷;

przy czym w razie wakatu na stanowisku Prezesa (lub sędziego) Sądu Rejonowego, ten Sąd uważa się za należycie ukonstytuowany, jak również dopiero „w przypadku powstania wakatu na stanowisku [Prezesa lub] sędziowskim, można powołać osobę na to miejsce”.

⁶ Art. 34.4 Konstytucji Irlandii, który wyznacza przesłanki złożenia sędziego z urzędu, *expressis verbis* jest dedykowany sędziom Sądu Najwyższego, sędziom Sądu Apelacyjnego oraz sędziom Wysokiego Trybunału. Niemniej jednak sędziowie Sądu Rejonowego na mocy sekc. 20 ustawy nr 21/1946 o Sądzie Rejonowym [*Courts of Justice (District Court) Act, 1946*; dalej c.j.d.c.-1946] podlegają tej samej procedurze. Zob. np. L. Cahillane, *Ireland's System for Disciplining and Removing Judges*, „*Dublin University Law Journal*” 2015, nr 1, s. 3–4.

⁷ W takim przypadku stosowne uchwały, w których wyeksplikowane zostaje wezwanie do złożenia z urzędu z danej przyczyny, koniecznie podejmują *Dáil Éireann* i *Seanad Éireann*. Następnie Premier Irlandii zawiadamia Prezydenta Irlandii o każdej z tych uchwał i przesyła mu kopię każdej uchwały, poświadczoną przez Przewodniczącego Izby Parlamentu, która ją podjęła. Natomiast po otrzymaniu zawiadomienia i kopii uchwał Prezydent niezwłocznie, zarządzeniem opatrzonym własnym podpisem i pieczęcią, usuwa daną osobę z urzędu Prezesa (sędziego). Dotychczas nie usunięto żadnego sędziego w taki sposób; chociaż procedura odwoływania była uruchamiana dwukrotnie (w 1941 r. i 2004 r.), to sformułowanie „stwierdzone niewłaściwe zachowania lub niezdolności do pracy» nie zostało zinterpretowane w drodze wykładni operatywnej (przez sąd).

3. Prezes Sądu Okręgowego

3.1. Wymogi na stanowisko Prezesa Sądu Okręgowego

Stosownie do sekc. 4.2.a-c c.e.c.-1961 [w brzmieniu określonym za pomocą sekc. 187 ustawy nr 44/2021 o niewypłacalności osobistej (*Personal Insolvency Act 2012*; dalej: p.i.-2012)] jest tak, że Sąd Okręgowy tworzą sędzia będący Prezesem tego Sądu i określona na mocy ustawy Parlamentu Narodowego liczba zwyczajnych sędziów tego Sądu oraz sędziów-specjalistów tego Sądu. Natomiast na mocy aktualnego brzmienia⁸ sekc. 17.3 c.s.p.-1961 jest tak, że „[d]o powołania na stanowisko Prezesa Sądu Okręgowego kwalifikacje ma sędzia zwyczajny Sądu Okręgowego”. Z kolei zgodnie z sekc. 17.2-2C c.s.p.-1961 jest tak, że do powołania na urząd zwyczajnego sędziego Sądu Okręgowego kwalifikuje się osoba, która: a) praktykuje jako *barrister* lub *solicitor* przez co najmniej 10 lat [ta praktyka nie musi mieć miejsca bezpośrednio przed powołaniem, o ile kandydat zajmował stanowisko rejestratora okręgowego Sądu Okręgowego (*county registrar*)]; b) jest sędzią Sądu Rejonowego, lub c) jest sędzią-specjalistą Sądu Okręgowego.

3.2. Procedura powoływania Prezesa Sądu Okręgowego

Powoływanie Prezesa Sądu Okręgowego odbywa się na podstawie tych samych przepisów i tej samej praktyki konstytucyjnej co powoływanie Prezesa Sądu Rejonowego. Regulacje te i praktyka zostały przedstawione w pkt 2.2.

3.3. Kontrola decyzji o powołaniu Prezesa Sądu Okręgowego i opróżnienie stanowiska

Uwagi zawarte w pkt 2.3. są aktualne odnośnie do kwestii kontroli decyzji w przedmiocie powołania Prezesa Sądu Okręgowego oraz co do przesłanek zwolnienia tego stanowiska przez jego piastuna. Regulacje tam przedstawione są bowiem dedykowane nie tylko Prezesowi Sądu Rejonowego, lecz również Prezesowi Sądu Okręgowego⁹. Należy przy tym zauważyć, że były Prezes Sądu Okręgowego – jeżeli nie osiągnął wieku emerytalnego jako sędzia oraz nie zaszło zdarzenie opisane w pkt 2.3. (śmierć, rezygnacja, powołanie na inne stanowisko, złożenie z urzędu) – pozostaje sędzią Sądu Okręgowego oraz, na mocy sekc. 7.3 c.a.-1997, jest dalej *ex officio* dodatkowym sędzią Wysokiego Trybunału.

⁸ Aktualna wersja tego przepisu uwzględnia zmiany dokonane za pomocą sekc. 30 c.c.o.-1995 i sekc. 188 p.i.-2012.

⁹ Art. 34.4 Konstytucji, który wyznacza przesłanki złożenia sędziego z urzędu, *expressis verbis* jest dedykowany sędziom Sądu Najwyższego, sędziom Sądu Apelacyjnego oraz sędziom Wysokiego Trybunału. Do sędziów Sądu Okręgowego znajduje jednak zastosowanie na mocy sekc. 39 ustawy nr 10/1924 ustawy o sądach sprawiedliwości [*The Courts of Justice Act, 1924*; dalej c.j.-1924]. Zob. np. L. Cahillane, *Ireland's...*, s. 3–4.

4. Prezes Sądu Apelacyjnego

4.1. Wymogi na stanowisko Prezesa Sądu Apelacyjnego

Stosownie do sekc. 1A.2-3 c.e.c.-1961, które to przepisy zostały dodane na mocy sekc. 6 c.a.a.-2014, Sąd Apelacyjny tworzą następujący sędziowie: Prezes Sądu Apelacyjnego, zwyczajni sędziowie Sądu Apelacyjnego, a także sędziowie dodatkowi Sądu Apelacyjnego (*ex officio* Prezes Wysokiego Trybunału i Prezes Sądu Najwyższego). Natomiast na mocy sekc. 5.3-7. c.s.p.-1961, w brzmieniu uwzględniającym zmiany dokonane za pomocą sekc. 4 ustawy nr 15/2002 o sądach i urzędnikach sądowych [*Courts and Court Officers Act 2002*; dalej: c.c.o.-2002] oraz sekc. 11 c.a.a.-2014 do powołania na stanowisko Prezesa Sądu Apelacyjnego kwalifikacje ma sędzia zwyczajny Sądu Najwyższego, sędzia zwyczajny Sądu Apelacyjnego, Prezes Wysokiego Trybunału oraz sędzia zwyczajny Wysokiego Trybunału.

Z kolei zgodnie z sekc. 5.2.a-c i sekc. 5.6-7 c.s.p.-1961, w brzmieniu uwzględniającym zmiany według sekc. 4 c.c.o.-2002 i sekc. 11 c.a.a.-2014 do powołania na urząd sędziego Sądu Najwyższego, sędziego Sądu Apelacyjnego oraz sędziego Wysokiego Trybunału kwalifikuje się: a) praktykujący *barrister* lub praktykujący *solicitor* o stażu nie krótszym niż 12 lat, który wykonywał ten zawód bezpośrednio przed powołaniem przez nieprzerwany okres nie krótszy niż dwa lata, a także b) osoba, która jest lub była w dowolnym momencie w okresie dwóch lat bezpośrednio przed powołaniem: sędzią Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich, sędzią Sądu Pierwszej Instancji przy tym Trybunale, rzecznikiem generalnym Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich, sędzią Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, sędzią Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, sędzią Międzynarodowego Trybunału Karnego, sędzią trybunału międzynarodowego w rozumieniu sekc. 2 ustawy o międzynarodowych trybunałach ds. zbrodni wojennych z 1998 r. (*International War Crimes Tribunals Act, 1998*) i zarazem bezpośrednio przed powołaniem na którykolwiek z tych urzędów praktykowała jako *barrister* lub *solicitor*, jak również c) sędzia Sądu Okręgowego, który pełnił funkcję sędziego przez okres nie krótszy niż dwa lata; a także d) sędzia zwyczajny Wysokiego Trybunału i Prezes Wysokiego Trybunału.

4.2. Procedura powoływania Prezesa Sądu Apelacyjnego

Powoływanie Prezesa Sądu Apelacyjnego odbywa się na podstawie tych samych przepisów i tej samej praktyki co powoływanie Prezesa Sądu Rejonowego. Regulacje te i praktyka zostały przedstawione w pkt 2.2. opracowania.

4.3. Kontrola decyzji o powołaniu Prezesa Sądu Apelacyjnego i opróżnienie stanowiska

Uwagi zawarte w pkt 2.3. pozostają aktualne odnośnie do kwestii kontroli decyzji w przedmiocie powołania Prezesa Sądu Apelacyjnego oraz co do przesłanek zwolnienia tego stanowiska przez jego piastuna. Regulacje tam przedstawione są bowiem dedykowane nie tylko Prezesowi Sądu Rejonowego, lecz również Prezesowi Sądu Apelacyjnego. Należy jednak zauważyć, że były Prezes Sądu Apelacyjnego – jeżeli nie osiągnął wieku emerytalnego jako sędzia i nie zaszło zdarzenie opisane w pkt 2.3. (śmierć, rezygnacja, powołanie na inne stanowisko sędziowskie, złożenie z urzędu) – dalej jest sędzią Sądu Apelacyjnego oraz na mocy sekc. 7.1A c.a.-1997, który został dodany na podstawie sekc. 31 c.a.a.-2014, pozostaje *ex officio* dodatkowym sędzią Wysokiego Trybunału lub Sądu Najwyższego.

5. Prezes Wysokiego Trybunału

5.1. Wymogi na stanowisko Prezesa Wysokiego Trybunału

Stosownie do sekc. 2.2-4 oraz sekc. 1A.4 c.e.c.-1961 (który to przepis został dodany na podstawie sekc. 6 c.a.a.-2014) Wysoki Trybunał tworzą Prezes Wysokiego Trybunału i sędziowie zwyczajni Wysokiego Trybunału, których liczba jest określona na mocy ustawy wydanej przez Parlament Narodowy, jak również – jako *ex officio* sędziowie dodatkowi – Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Sądu Apelacyjnego i Prezes Sądu Okręgowego. Natomiast na mocy sekc. 5.3-7. c.s.p.-1961, w brzmieniu uwzględniającym zmiany dokonane za pomocą sekc. 4 c.c.o.-2002 i sekc. 11 c.a.a.-2014 do powołania na stanowisko Prezesa Wysokiego Trybunału kwalifikacje ma sędzia zwyczajny Sądu Najwyższego, Prezes Sądu Apelacyjnego, sędzia zwyczajny Sądu Apelacyjnego oraz sędzia zwyczajny Wysokiego Trybunału. Kwalifikacje do powołania na urząd sędziego Sądu Najwyższego, sędziego Sądu Apelacyjnego i sędziego Wysokiego Trybunału oraz Prezesa Sądu Apelacyjnego zostały przedstawione w pkt 4.1. O kwalifikacjach do powołania na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego traktuje pkt 6.1.

5.2. Procedura powoływania Prezesa Wysokiego Trybunału

Powoływanie Prezesa Wysokiego Trybunału odbywa się na podstawie tych samych przepisów i tej samej praktyki co powoływanie Prezesa Sądu Rejonowego (zob. pkt 2.2.).

5.3. Kontrola decyzji o powołaniu Prezesa Wysokiego Trybunału i opróżnienie stanowiska

Uwagi zawarte w pkt 2.3. pozostają aktualne odnośnie do kwestii kontroli decyzji w przedmiocie powołania Prezesa Wysokiego Trybunału oraz co do przesłanek zwolnienia tego stanowiska przez jego piastuna. Regulacje tam przedstawione są bowiem dedykowane nie tylko Prezesowi Sądu Rejonowego, lecz również Prezesowi Wysokiego Trybunału. Niemniej jednak były Prezes Wysokiego Trybunału – jeżeli nie osiągnął wieku emerytalnego jako sędzia oraz nie zaszło zdarzenie opisane w pkt 2.3. (śmierć, rezygnacja, powołanie na inne stanowisko sędziowskie, złożenie z urzędu) – na mocy sekc. 7.2 c.a.-1997, w brzmieniu ustalonym zgodnie z sekc. 31 c.a.a.-2014 dalej jest sędzią Wysokiego Trybunału oraz *ex officio* dodatkowym sędzią Sądu Apelacyjnego lub Sądu Najwyższego.

6. Prezes Sądu Najwyższego

6.1. Wymogi formalne na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego

Stosownie do sekc. 1.2 c.e.c.-1961, w brzmieniu uwzględniającym sekc. 6 c.c.o.-1995 i sekc. 22 ustawy nr 32/2013 o sądach i prawie cywilnym – przepisy różne [*Courts and Civil Law (Miscellaneous Provisions) Act 2013*], Sąd Najwyższy tworzy Prezes Sądu Najwyższego i nie więcej niż dziewięciu sędziów zwyczajnych Sądu Najwyższego. Ponadto, na mocy sekc. 1A.4 c.e.c.-1961 (który to przepis został dodany na podstawie sekc. 6 c.a.a.-2014) oraz na mocy sekc. 1.3 c.e.c.-1961 *ex officio* sędziami dodatkowymi Sądu Najwyższego są Prezes Sądu Apelacyjnego i Prezes Wysokiego Trybunału. Natomiast na mocy sekc. 5.3-7. c.s.p.-1961, w brzmieniu uwzględniającym zmiany dokonane za pomocą sekc. 4 c.c.o.-2002 i sekc. 11 c.a.a.-2014 do powołania na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego kwalifikacje ma sędzia zwyczajny Sądu Najwyższego, Prezes Sądu Apelacyjnego, sędzia zwyczajny Sądu Apelacyjnego, Prezes Wysokiego Trybunału sędzia zwyczajny Wysokiego Trybunału. Kwalifikacje do powołania na urząd sędziego Sądu Najwyższego, sędziego Sądu Apelacyjnego, sędziego Wysokiego Trybunału oraz Prezesa Sądu Apelacyjnego zostały przedstawione w pkt 4.1. opracowania. O kwalifikacjach do powołania na stanowisko Prezesa Wysokiego Trybunału traktuje pkt 5.1.

6.2. Procedura powoływania Prezesa Sądu Najwyższego

Powoływanie Prezesa Sądu Najwyższego odbywa się na podstawie tych samych przepisów i tej samej praktyki co powoływanie Prezesa Sądu Rejonowego (zob. pkt 2.2. opracowania).

6.3. Kontrola decyzji o powołaniu Prezesa Sądu Najwyższego oraz opróżnienie stanowiska

Opracowanie w pkt 2.3. jest aktualne odnośnie do kwestii kontroli decyzji w przedmiocie powołania Prezesa Sądu Najwyższego oraz co do przesłanek zwolnienia tego stanowiska przez jego piastuna. Regulacje tam przedstawione są bowiem dedykowane nie tylko Prezesowi Sądu Rejonowego, lecz również Prezesowi Sądu Najwyższego. Niemniej jednak były Prezes Sądu Najwyższego – jeżeli nie osiągnął wieku emerytalnego jako sędzia oraz nie zaszło zdarzenie wskazane w pkt 2.3. (śmierć, rezygnacja, powołanie na inne stanowisko sędziowskie, złożenie z urzędu) – pozostaje sędzią Sądu Najwyższego, jak również na mocy sekc. 7.1 c.a.-1997 r., w brzmieniu zmienionym na podstawie sekc. 31 c.a.a.-2014 dalej jest *ex officio* dodatkowym sędzią Sądu Apelacyjnego lub Wysokiego Trybunału.

7. Podsumowanie (kontekst niezawisłości sędziowskiej i niezależności sądów)

Jeżeli niezawisłość sędziowska polega na tym, że sędzia orzeka jedynie w oparciu o normy prawne i w poczuciu wolności od jakichkolwiek nacisków (aspekt wewnętrzny) oraz zarazem na tym, że jest on postrzegany jako osoba wolna od wszelkich prób wpływania na jej werdykt (aspekt zewnętrzny)¹⁰, a niezależność sądów sprowadza się do oddzielenia organizacyjnie i funkcjonalnie sądownictwa od organów innych władz, które ma zapewnić sądom pełną samodzielność w zakresie orzekania¹¹, to realizowaniu niezawisłości sędziowskiej i niezależności sądów szczególnie sprzyjają następujące z przedstawionych regulacji i praktyk:

- a) doradcza rola egzekutywy w procesie powoływania prezesa. Rząd nie obsadza stanowiska Prezesa (Sądu Rejonowego, Sądu Okręgowego, Wysokiego Trybunału, Sądu Apelacyjnego i Sądu Najwyższego) i nie wyznacza koniecznie osoby, która ma je piastować, lecz rekomenduje Prezydentowi Irlandii kandydata na to stanowisko; przy czym przed rekomendowaniem Rząd nie tylko zasięga opinii organu eksperckiego, w którego składzie nie ma członków Rządu, lecz w toku rekomendowania jest zobowiązany uwzględniać „przede wszystkim kwalifikacje i predyspozycje osób pełniących w tym czasie funkcję sędziów w sądach powołanych na podstawie art. 34 Konstytucji”;
- b) kadencyjność stanowiska Prezesa w połączeniu z określeniem przesłanek skrócenia tej kadencji w taki sposób, że żaden organ władzy publicznej, z wyjątkiem Prezydenta Irlandii, nie jest kompetentny do usunięcia (zwolnienia, odwołania) z tego stanowi-

¹⁰ Zob. np. P. Wiliński, P. Karlik, [w:] *Konstytucja RP*, t. 2, *Komentarz...* Art. 87–243, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, Legalis, komentarz do art. 178 Konstytucji RP, pkt IV.

¹¹ Zob. np. J. Pyłko, *Prawo do sądu*, [w:] A. Ciżyńska, J. Karakulski, K. Kos, J. Pyłko, *Prawo konstytucyjne wraz z orzecznictwem Trybunału konstytucyjnego*, Warszawa 2017, s. 82.

ska. Kadencja Prezesa (Sądu Rejonowego, Sądu Okręgowego, Wysokiego Trybunału, Sądu Apelacyjnego i Sądu Najwyższego) trwa siedem lat, a wakaty na tym stanowisku powstają – poza przypadkiem upływu kadencji – jedynie w razie: osiągnięcia wieku emerytalnego; śmierci; powołania, za zgodą, na inne stanowisko sędziowskie; utraty statusu sędziego z uwagi na rezygnację; utraty statusu sędziego ze względu na złożenie z urzędu przez Prezydenta Irlandii (co następuje w wyniku wieloetapowej procedury, prowadzonej przede wszystkim przez Parlament Irlandii);

- c) brak relacji pomiędzy wakatem na stanowisku Prezesa a działalnością orzeczniczą sądu. Jeżeli takie wakaty powstają, to sądy bądź Trybunał i tak są należycie ukonstytuowane do pełnienia funkcji orzeczniczych;
- d) wymóg, aby Prezes (Sądu Rejonowego, Sądu Okręgowego, Wysokiego Trybunału, Sądu Apelacyjnego i Sądu Najwyższego) pozostawał sędzią. Na mocy art. 35.3 Konstytucji Irlandii „sędzia nie może być członkiem żadnej z izb Parlamentu ani piastować żadnego innego urzędu lub stanowiska wiążącego się z uposażeniem”; przy czym konwencja (interpretacja) zawartej w tym przepisie normy jest taka, że sędzia nie może w ogóle sprawować żadnego stanowiska politycznego oraz w żaden sposób uczestniczyć w polityce¹²;
- e) brak relacji pomiędzy utratą stanowiska Prezesa (Sądu Rejonowego, Sądu Okręgowego, Wysokiego Trybunału, Sądu Apelacyjnego i Sądu Najwyższego) a zajmowaniem stanowiska sędziego. Osoba piastująca to stanowisko może z niego zrezygnować w taki sposób, że utrata stanowiska Prezesa pozostanie bez znaczenia dla statusu tej osoby jako sędziego sądu, którego była prezesem, oraz jako sędziego dodatkowego w innym sądzie, którym została na mocy objęcia stanowiska Prezesa.

¹² Zob. <https://aji.ie/the-judiciary/the-judicial-role/impartiality> (dostęp 31.07.2022 r.).

III. Stan spoczynku sędziego

1. Uwagi ogólne

W polskim języku prawniczym wyrażenie „stan spoczynku” oznacza status prawny osoby, która pozostaje w stosunku służbowym, lecz – ze względu na wiek, stan zdrowia lub inne nadzwyczajne zdarzenia – zakończyła świadczenie pracy zawodowej, właściwej dla tego rodzaju stosunku. Ta konwencja terminologiczna dotyczy także sędziów. W tekstach Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r.¹³ (dalej: Konstytucja RP), ustawy z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych¹⁴ (dalej: p.u.s.p.), ustawy z 21.08.1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych¹⁵, ustawy z 25.07.2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych¹⁶ oraz ustawy z 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym¹⁷ (i w tekstach rozporządzeń wykonawczych do tych ustaw) wyrażenie „stan spoczynku” jest bowiem używane odnośnie do sędziów, którzy – ze względu na osiągnięcie określonej w ustawie granicy wieku albo wskutek uniemożliwiających sprawowanie urzędu choroby lub utraty sił, albo w wyniku zmiany ustroju sądów lub zmiany granic okręgów sądowych (zob. art. 180 ust. 3–5 Konstytucji RP) – „zaprzestali [...] wykonywania obowiązków orzeczniczych”¹⁸; przy czym instytucję stanu spoczynku zwykle łączy się z konstytucyjną zasadą nieusuwalności sędziego (art. 180 ust. 1 Konstytucji RP) oraz z faktem, że powołanie danej osoby na stanowisko sędziego następuje zawsze „na czas nieoznaczony” (art. 179 Konstytucji RP)¹⁹. Zatem każdy,

¹³ Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.

¹⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm.

¹⁵ Tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 1754 ze zm.

¹⁶ Tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 137 ze zm.

¹⁷ Tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 1904 ze zm.

¹⁸ B. Kolecki, [w:] I. Haładuk-Hawrylak, B. Kolecki, A. Wleklińska, *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, Warszawa 2018, Legalis, komentarz do art. 69 p.u.s.p., nt 2. Warto zaznaczyć, że stan spoczynku jest także elementem statusu sędziów Trybunału Konstytucyjnego; przy czym przyczynami stanu spoczynku sędziego Trybunału są: 1) zakończenie kadencji, 2) choroba, ułomność lub utrata sił, które w ocenie lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych stanowią powód trwałej niezdolności do pełnienia obowiązków sędziego Trybunału – zob. art. 31–37 ustawy z 30.11.2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 1422).

¹⁹ Zob. B. Kolecki, [w:] I. Haładuk-Hawrylak, B. Kolecki, A. Wleklińska, *Prawo...*, komentarz do art. 69 p.u.s.p., nt 2.

kto jako sędzia przeszedł (lub został przeniesiony) w stan spoczynku, pozostaje sędzią (w stanie spoczynku) i z tej przyczyny m.in.:

- 1) ma prawo powrócić na poprzednio zajmowane stanowisko albo otrzymać stanowisko równorzędne poprzednio zajmowanemu, jeżeli ustały przyczyny będące podstawą przeniesienia w stan spoczynku (zob. art. 74 p.u.s.p.);
- 2) uzyskuje uposażenie (nie emeryturę), którego wysokość jest określona w stosunku do wynagrodzenia, które przysługiwało mu przed przejściem w stan spoczynku (zob. art. 100 p.u.s.p.);
- 3) jest obowiązany dochować godności sędziego i ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną (zob. art. 104 p.u.s.p.);
- 4) nie może podejmować dodatkowego zatrudnienia (z wyjątkiem zatrudnienia na stanowisku dydaktycznym, naukowo-dydaktycznym lub naukowym w łącznym wymiarze nieprzekraczającym pełnego wymiaru czasu pracy) oraz nie może podejmować zajęcia lub sposobu zarabkowania przynoszącego ujmę godności urzędu sędziego (zob. np. art. 86 w zw. z art. 105 § 1 p.u.s.p.).

W systemie prawa Irlandii instytucja stanu spoczynku sędziego – w kształcie zbliżonym do przedstawionego – nie istnieje. Po pierwsze, w tekstach prawnych regulujących status sędziego, a budujących Konstytucję Irlandii oraz ustawy Parlamentu Narodowego, prawodawca nie używa wyrażenia, które mogłoby – przy zwykłym znaczeniu budujących je słów – oddawać sens należącego do polskiego języka prawnego sformułowania „sędzia w stanie spoczynku”. Po drugie – w związku z zakończeniem świadczenia pracy przez sędziego – prawodawca irlandzki posługuje się wyrażeniem „*age of retirement*” (wtedy, gdy nastąpiło ono ze względu na osiągnięcie określonego wieku) oraz wyrażeniem „*removal [from the office]*” (gdy jest ono wynikiem stwierdzenia niezdolności do pełnienia obowiązków); przy czym z zakończeniem świadczenia pracy przez sędziego w wyniku osiągnięcia wieku emerytalnego oraz w wyniku usunięcia ze stanowiska z uwagi na niezdolność do pełnienia obowiązków nie łączy się większość w/w ograniczeń. Po trzecie, w tekstach prawnych brak jest związania zmiany ustroju sądów lub granic okręgów sądowych z zakończeniem pracy sędziego, którego sąd (okręg) został dotknięty zmianą.

Wobec tych okoliczności – jak też wobec faktu, że kwestie delegowania sędziego i immunitetu sędziowskiego stanowią osobne zagadnienia opracowania – w niniejszej części zostaną zaprezentowane regulacje dotyczące wieku emerytalnego sędziów oraz instytucja złożenia sędziego z urzędu ze względu na stwierdzenie niezdolności do pełnienia obowiązków. Charakterystyki te zostaną uzupełnione uwagami dotyczącymi świadczeń emerytalnych oraz odpowiedzialności dyscyplinarnej i ograniczeń związanych z pracą zarobkową osoby, która osiągnęła wiek emerytalny (a wcześniej była sędzią) i osoby, które została złożona z urzędu sędziowskiego ze względu na stwierdzenie niezdolności do pełnienia obowiązków.

2. Wiek emerytalny

Wiek emerytalny sędziów wyznaczają cztery ustawy Parlamentu Narodowego. Zgodnie z sekc. 30.1 c.s.p.-1961, w brzmieniu ustalonym na mocy sekc. 4 ustawy nr 30/2019 o sądach (*Courts Act 2019*; dalej: c.a.-2019 wiek emerytalny sędziów Sądu Rejonowego wynosi 70 lat. Taki sam wiek emerytalny, na mocy sekc. 18 c.s.p.-1961, dotyczy sędziów Sądu Okręgowego. Z kolei stosownie do sekc. 47.1-3 c.c.o.-1995 wiek emerytalny sędziów Sądu Najwyższego oraz sędziów Wysokiego Trybunału został ustalony na 70 lat lub na 72 lata; przy czym wyższy wiek został zastrzeżony jedynie dla osoby, która: w dniu wejścia w życie c.c.o.-1995 była już sędzią Sądu Najwyższego lub Wysokiego Trybunału albo była już sędzią Sądu Rejonowego, Sądu Okręgowego, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej lub Sądu Pierwszej Instancji przy tym Trybunale (lub rzecznikiem sprawiedliwości przy tym Sądzie) i następnie została powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego lub sędziego Wysokiego Trybunału. Natomiast zgodnie z sekc. 47A.1-2 c.c.o.-1995, dodaną na podstawie sekc. 18 c.a.a.-2014, takie samo rozwiązanie odnośnie do wieku emerytalnego (70 lat oraz 72 lata) ustalono dla sędziów Sądu Apelacyjnego.

W aktualnym stanie prawnym w Irlandii nie jest możliwe przedłużanie wieku emerytalnego sędziów²⁰, a sędzia, który skończył 70 lat, musi przejść na emeryturę. Dlatego w obrocie prawnym taki wiek jest określany jako przymusowy wiek emerytalny (*compulsory retirement age*)²¹. Sędzia Sądu Rejonowego, Sądu Okręgowego, Wysokiego Trybunału, Sądu Apelacyjnego oraz Sądu Najwyższego może jednak, po ukończeniu 65 lat (albo 66 lat, w razie powołania po 31.12.2012 r.), czyli po osiągnięciu zwykłego/minimalnego wieku emerytalnego (*normal/minimum retirement age*), przejść na emeryturę; przy czym sędziowie innych sądów niż Sąd Rejonowego, powołani przed 1.01.2012 r., aby uzyskać świadczenie emerytalne powinni piastować urząd sędziego przez przynajmniej pięć lat (a wszyscy sędziowie powołani po tej dacie – przez minimum 24 miesiące)²².

²⁰ Do wejścia w życie c.a.-2019 wiek emerytalny sędziego Sądu Rejonowego wynosił 65 lat, lecz na mocy sekc. 2 ustawy nr 8/1949 o Sądzie Rejonowym z 1949 r. [*Courts of Justice (District Court) Act, 1949*] i sekc. 1 ustawy nr 34/1988 o sądach [*Courts (No. 2) Act, 1988*] wiek ten mógł być przedłużany. Przed skończeniem 65 lat sędzia Sądu Rejonowego mógł przekonać (*satisfy*) Komitet (złożony z Prezesa Sądu Najwyższego, Prezesa Wysokiego Trybunału i Prokuratora Generalnego), że jest zdolny do dobrego wykonywania obowiązków służbowych; wówczas, po konsultacji z Ministrem Sprawiedliwości, Komitet przedłużał służbę sędziego o rok, poczynawszy od dnia osiągnięcia 65 lat (procedura ta mogła być kontynuowana do ukończenia przez sędziego 70 lat).

²¹ Zob. <https://www.gov.ie/pdf/?file=https://assets.gov.ie/131196/2dafb20d-5919-42b5-995b-11ca7afccc93.pdf#page=null> (dostęp: 31.07.2022 r.).

²² Zob. Załącznik Drugi do c.s.p.-1961 i sekc. 5, 7, 9, 10, 13, 14 ustawy nr 37/2012 o emeryturach urzędników państwowych (jednolity system i inne przepisy) [*Public Service Pensions (Single Scheme and Other Provisions) Act 2012*; dalej: p.s.p.-2012]; *Single Public Service Pension Scheme. Booklet. Members of the Judiciary*, <https://singlepensionscheme.gov.ie/for-members/scheme-information/scheme-booklet/> (dostęp: 31.07.2022 r.).

3. Złożenie sędziego z urzędu ze względu na stwierdzenie niezdolności

Złożenie sędziego z urzędu ze względu na stwierdzenie niezdolności do pełnienia obowiązków jest zasadniczo i wprost uregulowane w Konstytucji Irlandii. Zgodnie z art. 35.2 Konstytucji Irlandii wszyscy sędziowie są niezawisli w sprawowaniu swoich funkcji sędziowskich i podlegają jedynie niniejszej Konstytucji i ustawom (*Constitution and the law*). Natomiast art. 35.4.1 Konstytucji Irlandii stanowi, że sędzia²³ nie może być złożony z urzędu z wyjątkiem stwierdzenia niewłaściwego zachowania (*misbehaviour*) albo niezdolności do pełnienia obowiązków (*incapacity*); przy czym takie stwierdzenie wraz z wezwaniem do złożenia z urzędu musi zostać wyartykułowane w uchwale Izby Reprezentantów Parlamentu Narodowego (*Dáil Éireann*) oraz w uchwale Senatu Parlamentu Narodowego (*Seanad Éireann*); przy czym art. 15.11.1-2 Konstytucji Irlandii stanowi, że „wszystkie sprawy w każdej Izbie, o ile Konstytucja nie stanowi inaczej, są rozstrzygane większością głosów członków obecnych i głosujących, innych niż przewodniczący lub kierujący posiedzeniem”, oraz że „Przewodniczący lub Kierujący ma i wykonuje głos decydujący w przypadku równości głosów”, a odnośnie do wskazanych uchwał Konstytucja Irlandii nie wyznacza żadnych kwalifikowanych większości. Stosownie zaś do art. 35.4.2 Konstytucji Irlandii o podjęciu każdej takiej uchwały Taoiseach (Premier Irlandii) należycie powiadamia Prezydenta Irlandii, przesyłając mu kopię każdej takiej uchwały poświadczoną przez Przewodniczącego – odpowiednio – *Dáil Éireann* i *Seanad Éireann*. Natomiast na mocy art. 35.4.3 Konstytucji Irlandii jest tak, że po otrzymaniu takiego powiadomienia i kopii takich uchwał Prezydent niezwłocznie, na mocy zarządzenia (*order*) opatrzonego jego podpisem i pieczęcią, usuwa z urzędu sędziego, którego dotyczą uchwały²⁴. Na poziomie Konstytucji Irlandii złożenie zatem sędziego z urzędu pozostaje sankcją o charakterze dyscyplinarnym (za stwierdzenie niewłaściwego zachowania) oraz środkiem zaradczym na niezdolność danego sędziego do pełnienia obowiązków wynikających z jego urzędu; przy czym w obu przypadkach ustalony został taki sam proces postępowania.

Warto odnotować trzy uwagi. Po pierwsze, tekst Konstytucji Irlandii nie precyzuje przyczyny niezdolności do pełnienia obowiązków, lecz zgodnie z sekc. 31.2 c.s.p.-1961 jest tak, że „wtedy, gdy sędzia Sądu Rejonowego zostaje złożony z urzędu ze względu na niezdolność [do pełnienia obowiązków], to na potrzeby emerytury przyjmuje się, że zwolnił on urząd z powodu trwałego kalectwa” (*permanent infirmity*); i dokładnie takie samo rozwiązanie zostało

²³ Art. 34.4 Konstytucji Irlandii, który wyznacza przesłanki złożenia sędziego z urzędu, *expressis verbis* dotyczy sędziów Sądu Najwyższego, Sądu Apelacyjnego i Wysokiego Trybunału. Do sędziów Sądu Okręgowego znajduje jednak zastosowanie na mocy sekc. 39 c.j.-1924, a do sędziów Sądu Rejonowego – na podstawie sekc. 20 c.j.-1946.

²⁴ Wydaje się, że wobec art. 13.8.2 Konstytucji Irlandii złożenie z urzędu sędziego przez Prezydenta może podlegać kontroli. Na temat prawdopodobnego (*conceivably*) uprawnienia do poszukiwania ochrony sądowej przez sędziego złożonego z urzędu – zob. np. C. Burke, *An Irish Tale of Judicial Misconduct*, <https://verfassungsblog.de/an-irish-tale-of-judicial-misconduct> (dostęp: 31.07.2022 r.).

wyznaczone sędziom Sądu Okręgowego w sekc. 19.2 c.s.p.-1961 oraz sędziom Sądu Najwyższego, sędziom Sądu Apelacyjnego i sędziom Wysokiego Trybunału w sekc. 6.2 c.s.p.-1961 w brzmieniu ustalonym stosownie do sekc. 16 c.a.a.-2014. Zatem niezdolność, o której mowa w art. 35.4.1 Konstytucji Irlandii, ma genezę w zdrowiu lub siłach sędziego. Po drugie, tak, jak w przypadku osiągnięcia wieku emerytalnego, osobie, która zwolniła urząd sędziowski z powodu trwałego kalectwa (a więc również osobie, którą złożono z urzędu ze względu na niezdolność, o jakiej mowa w art. 35.4.1 Konstytucja Irlandii) przysługuje świadczenie (emerytalne/rentowe)²⁵; i dotyczy to zarówno osób, które zostały powołane na stanowisko sędziowskie do 31.12.2012 r., jak i osób powołanych po tej dacie (w każdym z tych dwóch przypadków świadczenie obliczane będzie inaczej, lecz jako niższe od świadczenia, która dana osoba uzyskiwałaby w związku z osiągnięciem wieku emerytalnego). Po trzecie, osoba, która zaprzestała pełnienia obowiązków sędziego ze względu na osiągnięcie wieku emerytalnego, a także osoba, którą złożono z urzędu sędziowskiego z powodu niezdolności, o jakiej mowa w art. 35.4.1 Konstytucji Irlandii, nie podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej przewidzianej przez prawodawcę irlandzkiego dla sędziów ani wyjątkowym ograniczeniom w zakresie podejmowania dodatkowego zatrudnienia, zajęcia lub sposobu zarobkowania (w razie podjęcia pracy w służbie publicznej sędziów, tak jak innych pracowników służby publicznej, obowiązuje zasada, że łączne zarobki uzyskane w ramach podjęcia takiej pracy wraz z dotychczasową emeryturą ze służby publicznej nie mogą przekroczyć aktualnego ekwiwalentu wynagrodzenia z poprzedniej pracy w służbie publicznej pod rygorem odpowiedniego obniżenia lub zawieszenia świadczenia emerytalnego).

²⁵ Prawodawca posługuje się określeniami „*pension*” (zob. pkt 8.3 i 5.3 Załącznika Drugiego do c.s.p.-1961 i pkt 1.4 tego Załącznika, który został dodany do c.s.p.-1961 na mocy sekc. 11 ustawy nr 14/2008 r. przepisy różne prawa cywilnego [*Civil Law (Miscellaneous Provisions) Act 2008*; dalej c.l.-2008] oraz „*retirement benefits*” (zob. np. sekc. 22 p.s.p.-2012).

IV. Delegowanie sędziego

1. Uwagi ogólne

Na wstępie warto odnotować dwie okoliczności. Po pierwsze, w źródłach prawa Irlandii dotyczących sądów i sędziów nie występuje odpowiednik polskich terminów „delegowanie”, „delegat” lub „delegować”. Prawo irlandzkie zna jednak instytucje skutkujące czasową zmianą miejsca pracy sędziego. W tym kontekście używane są wyrażenia „przypisać” (*assign*), „zwrócić się o zasiadanie” (*request to sit*) oraz „nominować” (*nominate*). Terminy te (ich tłumaczenia na język polski) będę traktował jako synonimy polskiego wyrazu „delegować”. Po drugie, zgodnie z art. 35.3 Konstytucji Irlandii „żaden sędzia nie może być członkiem żadnej z izb Oireachtas ani sprawować jakiegokolwiek innego urzędu lub zajmować jakiegokolwiek innego stanowiska związanego z uposażeniem”. W rezultacie sędziowie nie świadczą pracy zarobkowej oraz nie wykonują za jakimkolwiek (i w jakiegokolwiek formie) wynagrodzeniem czynności lub obowiązków w legislatywie oraz w egzekutywie.

2. Delegowanie sędziego Sądu Rejonowego

Kwestię delegowania sędziów Sądu Rejonowego wyznaczają sekc. 32.3 c.s.p.-1961 i Załącznik Szósty do tej ustawy. W tym kontekście trzeba jednak zauważyć, że na podstawie sekc. 32.2 c.s.p.-1961 Sąd Rejonowy jest podzielony na rejony (*districts*), które łącznie obejmują całość terytorium Irlandii²⁶; przy czym do każdego rejonu przypisany na stałe jest przynajmniej jeden sędzia Sądu Rejonowego oraz może być przypisany czasowo inny sędzia, który bądź jest przypisany na stałe do innego rejonu, bądź nie jest przypisany na stałe do jakiegokolwiek rejonu. Zgodnie z par. 2.1.a-b Załącznika Szóstego, w brzmieniu zaktualizowanym za pomocą sekc. 5 ustawy nr 4/2007 o sądach i urzędnikach sądowych [*Courts and Court Officers Act, 2007*; dalej: c.c.o.-2007], jeżeli dana osoba zostaje powołana przez Prezydenta na urząd sędziego

²⁶ Aktualnie, stosownie do wydanego przez Służbę Sądową rozporządzenia nr 182/2017 [*District Court (Districts) Order 2017*] istnieją 23 rejony Sądu Rejonowego.

Sądu Rejonowego, to Rząd, jeśli uzna to za stosowne, po takim powołaniu przypisze (*assign*) tę osobę na stałe do określonego rejonu; przy czym Rząd jest zobligowany dokonać takiego przypisania, jeżeli w momencie powołania tej osoby 20 sędziów Sądu Rejonowego nie było na stałe przypisanych do poszczególnych rejonów. Z kolei sędzia Sądu Rejonowego przypisany na stałe do danego rejonu nie może – bez jego zgody – zostać przeniesiony na stałe do innego rejonu. Na mocy par. 2.3 i 2.4.a-b Załącznika Szóstego sędzia Sądu Rejonowego przypisany na stałe do danego rejonu może, tylko za jego zgodą, zostać przypisany przez Ministra Sprawiedliwości do innego rejonu; i wówczas staje się przypisany na stałe do tego innego rejonu w miejsce wcześniejszego stałego przypisania. Ponadto Rząd – na wniosek sędziego przypisanego na stałe do danego rejonu – może zakończyć jego stałe przypisanie do tego rejonu i następnie, w dowolnym czasie, przypisać go na stałe do innego rejonu. Natomiast par. 2.2 Załącznika Szóstego stanowi, że sędzia Sądu Rejonowego, który nie jest przypisany na stałe do rejonu, może w dowolnym czasie zostać przypisany na stałe do określonego rejonu przez Rząd; i właśnie w kontekście tego stanu prawnego w par. 3 Załącznika Szóstego, w brzmieniu zaktualizowanym za pomocą sekc. 37 c.c.o.-1995 i sekc. 14 c.l.-2008, prawodawca wyznaczył instytucję delegowania (*verba legis*: tymczasowego przypisania) sędziego Sądu Rejonowego. Otóż, sędzia Sądu Rejonowego, który jest przypisany na stałe do danego rejonu, może – jeżeli na to się zgodzi – być od czasu do czasu czasowo przypisany przez Prezesa Sądu Rejonowego do innego rejonu lub rejonów. Natomiast, aby od czasu do czasu przypisać sędziego Sądu Rejonowego, który nie jest przypisany na stałe do danego rejonu, Prezes Sądu Rejonowego nie musi uzyskać zgody tego sędziego. Warto podkreślić, że czasowe przypisanie nie narusza wykonywania i realizacji przywilejów, uprawnień i obowiązków w danym czasie przyznanych lub nałożonych przez prawo na delegowanego sędziego w odniesieniu do rejonu lub rejonów, do którego jest przypisany na stałe, a jeżeli w rejonie, do którego nastąpiło tymczasowe przypisanie, znajduje się już sędzia Sądu Rejonowego przypisany na stałe, to sędzia delegowany będzie miał podczas tymczasowego przypisania w odniesieniu do tego rejonu takie same jak on przywileje, uprawnienia i obowiązki; zaś w każdym innym przypadku – sędzia przypisany czasowo do danego rejonu będzie posiadał w odniesieniu do tego rejonu, podczas tymczasowego przypisania, wszystkie przywileje, uprawnienia i obowiązki, które w danym momencie byłyby na niego przyznane lub nałożone przez prawo, gdyby był on sędzią Sądu Rejonowego przypisanym na stałe do tego rejonu.

Odnotowania wymagają trzy okoliczności. Po pierwsze, na mocy sekc. 2A c.s.p.-1961 jest tak, że niezależnie od przedstawionych opcji, Prezes Sądu Rejonowego może, w odniesieniu do każdego rejonu, tymczasowo przypisać na okres nieprzekraczający sześciu miesięcy jednego lub więcej sędziów Sądów Rejonowych (niezależnie od tego, czy którykolwiek z tych sędziów jest na stałe lub tymczasowo przypisany do innego rejonu lub rejonów) do wykonywania, w odniesieniu do tego rejonu, kompetencji, o których mowa w sekcji

32A c.s.p.-1961, tj. w szczególności uprawnień do wydania nakazu aresztowania oraz wydania nakazu przeszukania przez Policję. Po drugie, na mocy par. 3.5 Załącznika Szóstego Minister Sprawiedliwości może w każdej chwili zakończyć tymczasowe przypisanie (delegację) sędziego wyznaczoną na mocy par. 3 Załącznika Szóstego. Po trzecie, oprócz scharakteryzowanej instytucji tymczasowego przypisania sędziego Sądu Rejonowego, prawodawca irlandzki w par. 4.1-3 Załącznika Szóstego ustanowił jeszcze instytucję sędziego Sądu Rejonowego działającego – w określonych sprawach – za innego sędziego Sądu Rejonowego, który jest przypisany na stałe do danego rejonu. Tak mianowicie:

- jeżeli Prezes Sądu Rejonowego na podstawie oświadczenia sędziego Sądu Rejonowego przypisanego na stałe do danego rejonu stwierdzi, że sędzia ten nie może należycie zająć się którąkolwiek sprawą, która jest przed nim rozpatrywana, ze względu na to, że ma w niej osobisty interes lub taką osobistą wiedzę o faktach lub o stronach, która mogłaby zaszkodzić rozpatrzeniu tej sprawy, to może nominować do rozpoznania i rozstrzygnięcia tej sprawy w tym rejonie innego sędziego Sądu Rejonowego, który jednak musi wyrazić zgodę na nominację;
- jeżeli sędzia Sądu Rejonowego przypisany na stałe do danego rejonu jest nieobecny lub chory, to inny sędzia Sądu Rejonowego może, za zgodą Ministra Sprawiedliwości, wykonywać i realizować podczas takiej choroby lub nieobecności przywileje, uprawnienia i obowiązki w danym momencie przyznane lub nałożone ustawą sędziemu nieobecnemu;
- sędzia Sądu Rejonowego przypisany na stałe do danego rejonu może zwrócić się do innego sędziego Sądu Rejonowego o działanie za niego przez określony czas, nieprzekraczający siedmiu dni. Z kolei sędzia, który zgodził się na zastępowanie, uzyskuje przez czas jego trwania przywileje, uprawnienia i obowiązki w danym momencie przyznane lub nałożone ustawą sędziemu, którego zastępuje.

3. Delegowanie sędziego Sądu Okręgowego

Kwestię delegowania sędziów Sądu Okręgowego wyznaczają przede wszystkim sekc. 2 ustawy nr 11/1977 o sądach (*Courts Act, 1977*; dalej: c.a.-1977) i sekc. 10 ustawy nr 20/1947 o sądach sprawiedliwości (*Courts of Justice Act, 1947*; dalej: c.j.-1947). W tym kontekście trzeba zauważyć, że na podstawie sekc. 20.1 c.s.p.-1961 Sąd Okręgowy podzielony jest na osiem okręgów (*circuits*), które łącznie obejmują całość terytorium Irlandii; przy czym, po pierwsze, na mocy sekc. 10 c.c.o.-1995, uaktualnionym za pomocą sekc. 3 c.c.o.-2007, sędziów zwyczajnych Sądu Okręgowego nie może być więcej niż 37, a stosownie do 10A c.c.o.-1995 sędziów-specjalistów Sądu Okręgowego nie może być więcej niż 8. Po drugie, stosownie do sekc. 2.1-2 c.a.-1977,

w brzmieniu zaktualizowanym za pomocą sekc. 18 ustawy nr 20/1991 o sądach (*Courts Act, 1991*) oraz sekc. 36 c.c.o.-1995, jest tak, że do Okręgu Dublin (*Circuit Dublin*) przypisanych jest na stałe dziesięciu sędziów, do Okręgu Cork (*Circuit Cork*) przypisanych jest na stałe trzech sędziów, a do każdego pozostałego Okręgu przypisany jest na stałe jeden sędzia. Natomiast w razie powołania sędziego Sądu Okręgowego, Rząd zobligowany jest go przypisać na stałe do: a) Okręgu Dublin, jeżeli w dniu powołania jest do tego okręgu przypisanych na stałe mniej niż dziesięciu sędziów; b) Okręgu Cork, jeżeli w dniu powołania jest do tego okręgu przypisanych na stałe mniej niż trzech sędziów; c) do dowolnego innego okręgu, w którym w dniu powołania nie jest przypisany na stałe sędzia.

W związku z powyższym:

- na mocy sekc. 2.3 c.a.-1977 sędzia Sądu Okręgowego, który w chwili powołania nie może zostać przypisany na stałe do określonego okręgu, może w każdej chwili po powołaniu zostać przypisany na stałe do dowolnego okręgu w celu wypełnienia wakatu po sędzi przypisanym na stałe do tego okręgu;
- na mocy sekc. 2.4 c.a.-1977 sędzia Sądu Okręgowego, który został przypisany na stałe do określonego okręgu, może w każdej chwili – wyłącznie za swoją zgodą – zostać przeniesiony przez Rząd do innego okręgu w celu wypełnienia wakatu po sędzi przypisanym na stałe do tego innego okręgu, a z chwilą takiego przeniesienia zostaje przypisany na stałe do tego innego okręgu (w miejsce okręgu, do którego był uprzednio przypisany na stałe);
- na mocy sekc. 2.5. c.a.-1977 Rząd – na wniosek sędziego Sądu Okręgowego, który jest przypisany na stałe do danego okręgu – może, jeśli uzna to za stosowne, zakończyć jego stałe przypisanie do tego okręgu; sędzia taki może wówczas w każdej chwili zostać przypisany na stałe do dowolnego okręgu w celu wypełnienia wakatu po sędzi przypisanym na stałe do tego okręgu;
- na mocy sekc. 2.6-7 c.a.-1977 sędzia Sądu Okręgowego, który nie jest na stałe przypisany do określonego okręgu, może być od czasu do czasu tymczasowo przypisany przez Prezesa Sądu Okręgowego do dowolnego okręgu; w toku takiej delegacji sędzia posiada w odniesieniu do tego okręgu i równolegle z każdym sędzią przypisanym na stałe do tego okręgu oraz z każdym sędzią, który został tymczasowo przypisany na mocy sekc. 10 c.j.-1947 do tego okręgu, wszystkie przywileje, uprawnienia i obowiązki, które w danym momencie są przyznawane lub nakładane przez prawo na sędziego przypisanego na stałe do tego okręgu.

Warto zaznaczyć, że – po pierwsze – zgodnie z sekc. 10.1 i 10.3 c.j.-1947 Prezes Sądu Okręgowego – w celu zapewnienia sprawiedliwego podziału pracy Sądu Okręgowego pomiędzy poszczególnych sędziów i szybkiego załatwiania spraw w poszczególnych okręgach – może w dowolnym momencie tymczasowo przypisać do dowolnego okręgu (niezależnie od tego,

czy jest w nim przypisany na stałe sędzia, czy nie jest) dowolnego sędziego Sądu Okręgowego, niezależnie od tego, czy jest on na stałe przypisany do innego okręgu. Taka delegacja nie kończy przypisania na stałe delegowanego sędziego i nie wpływa na to przypisanie, jak również nie pozbawia delegowanego sędziego (i nie zwalnia go z) żadnych przywilejów, uprawnień i obowiązków przysługujących mu lub nałożonych na niego na mocy stałego przypisania.

Po drugie, częściowo inne reguły przypisywania i delegowania dotyczą sędziego-specjalisty Sądu Okręgowego; wyznaczają je sekc. 2A c.a.-1977, ustanowiona na mocy sekc. 193 p.i.-2012. Zgodnie bowiem z sekc. 2A.2 i sekc. 2A.6 c.a.-1977 w razie powołania sędziego-specjalisty Rząd przypisuje go na stałe do jednego lub więcej niż jednego okręgu oraz do jednego okręgu może być przypisany więcej niż jeden sędzia-specjalista. Z kolei zgodnie z sekc. 2A.3 c.a.-1977 Rząd może przypisanego na stałe do danego okręgu sędziego-specjalistę – wyłącznie za jego zgodą – przenieść do innego okręgu; po przeniesieniu taki sędzia zostaje przypisany na stałe do tego innego okręgu w miejsce okręgu, do którego uprzednio był przypisany na stałe. Analogicznie, stosownie do sekc. 2A.4 c.a.-1977, Rządu może, na wniosek sędziego-specjalisty przypisanego na stałe do danego okręgu, zakończyć jego stałe przypisanie do tego okręgu; wówczas sędzia ten może w każdej chwili zostać przypisany na stałe przez Rząd do innego okręgu; przy czym na mocy sekc. 2A.5 c.a.-1977 w sytuacji, gdy sędzia-specjalista był przypisany na stałe do więcej niż jednego okręgu, a jego przypisanie na stałe w którymś z tych okręgów ustało wobec przeniesienia lub zakończenia stałego przypisania na podstawie sekc. 2A.3-4 c.a.-1977, to pozostaje to bez znaczenia dla przypisania tego sędziego do pozostałych okręgów. Ponadto, na mocy sekc. 2A.6 do delegowania sędziego-specjalisty stosuje się sekc. 10.3 c.j.-1947, a więc regulacje opisane w poprzednim akapicie.

4. Delegowanie sędziego Wysokiego Trybunału, Sądu Apelacyjnego i Sądu Najwyższego

Zasady delegowania sędziów Wysokiego Trybunału, Sądu Apelacyjnego oraz Sądu Najwyższego określają przepisy ustawy nr 38/1961 o ustanowieniu i strukturze sądów. Tak mianowicie:

- na mocy sekc. 2.5 c.e.c.-1961, w brzmieniu ustalonym za pomocą sekc. 32 c.a.a.-2014, jeżeli z powodu choroby sędziego Wysokiego Trybunału lub z jakiegokolwiek innej przyczyny nie ma wystarczającej liczby sędziów Wysokiego Trybunału do prowadzenia spraw Trybunału lub, ze względu na ilość spraw, które mają być prowadzone w Wysokim Trybunale lub z jakiegokolwiek innej przyczyny wynikającej ze stanu spraw w tym Trybunale, celowe jest tymczasowe zwiększenie liczby sędziów dla potrzeb Wysokiego Trybunału: a) Prezes Sądu Najwyższego, na wniosek Prezesa Wysokiego Trybunału, może zwrócić się do dowolnego sędziego zwyczajnego Sądu Najwyższego o zasiadanie w Wysokim Trybunale w charakterze sędziego dodatkowego, lub b) Prezes Sądu Ape-

lacyjnego, na wniosek Prezesa Wysokiego Trybunału, może zwrócić się do dowolnego sędziego zwyczajnego Sądu Apelacyjnego o zasiadanie w Wysokim Trybunale w charakterze sędziego dodatkowego; przy czym każdy sędzia Sądu Najwyższego lub Sądu Apelacyjnego, którego dotyczy taka prośba, zasiada w Wysokim Trybunale jako sędzia dodatkowy Wysokiego Trybunału dla wszystkich zadań tego sądu;

- zgodnie z sekc. 1A.5 i 1A.6 c.e.c.-1961, który to przepis został dodany na mocy sekc. 6 c.a.a.-2014, jeżeli z powodu choroby sędziego Sądu Apelacyjnego lub z jakiegokolwiek innej przyczyny nie ma wystarczającej liczby sędziów Sądu Apelacyjnego do prowadzenia spraw tego Sądu lub, ze względu na ilość spraw, które mają być prowadzone w Sądzie Apelacyjnym lub z jakiegokolwiek innej przyczyny wynikającej ze stanu spraw w tym Sądzie, celowe jest tymczasowe zwiększenie liczby sędziów dla potrzeb Sądu Apelacyjnego: (a) Prezes Sądu Apelacyjnego może, po konsultacji z Prezesem Wysokiego Trybunału, zwrócić się do któregośkolwiek z sędziów zwyczajnych Wysokiego Trybunału o zasiadanie w Sądzie Apelacyjnym w charakterze sędziego dodatkowego, lub (b) Prezes Sądu Najwyższego, na wniosek prezesa Sądu Apelacyjnego, może zwrócić się do któregośkolwiek z sędziów zwyczajnych Sądu Najwyższego o zasiadanie w Sądzie Apelacyjnym w charakterze sędziego dodatkowego; przy czym każdy sędzia Wysokiego Trybunału lub Sądu Najwyższego, do którego zwrócono się w ten sposób, zasiada w Sądzie Apelacyjnym jako sędzia dodatkowy tego Sądu dla wszystkich jego zadań;
- stosownie do art. 1.4, zmienionego na podstawie sekc. 43 c.a.a.-2014, jeżeli z powodu choroby sędziego Sądu Najwyższego lub z jakiegokolwiek innej przyczyny nie ma wystarczającej liczby sędziów Sądu Najwyższego do prowadzenia spraw tego Sądu, to Prezes Sądu Najwyższego może zwrócić się do dowolnego sędziego zwyczajnego lub sędziów zwyczajnych Wysokiego Trybunału lub Sądu Apelacyjnego o udział w rozprawie dotyczącej jakiegokolwiek odwołania do Sądu Najwyższego lub innej sprawy podlegającej rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy. Z kolei każdy sędzia, który zostanie poproszony w ten sposób, zasiada na rozprawie dotyczącej takiego odwołania lub innej sprawy i jest sędzią dodatkowym Sądu Najwyższego dla takiego odwołania lub tej innej sprawy.

V. Procedura odwoławcza od decyzji uchylającej immunitet sędziowski

W kwestii procedury odwoławczej od decyzji uchylającej immunitet sędziemu sądu irlandzkiego należy wyjść od dwóch okoliczności. Po pierwsze, w sprawach karnych sędziom Sądu Rejonowego, sędziom Sądu Okręgowego, sędziom Wysokiego Trybunału, sędziom Sądu Apelacyjnego i sędziom Sądu Najwyższego nie przysługuje ani immunitet osobisty, ani immunitet rzeczowy. W systemie prawa Irlandii – w zakresie odpowiedzialności karnej – nie występuje immunitet sędziowski. Sędziowie sądów irlandzkich są zatem odpowiedzialni za przestępstwa (wykroczenia) popełnione podczas wykonywania obowiązków służbowych i w związku z ich wykonywaniem, jak również popełnione poza tą funkcją, w taki sam sposób, jak każdy inny obywatel.²⁷ W rezultacie, odnośnie do odpowiedzialności karnej nie ma procedury odwoławczej od decyzji uchylającej immunitet sędziowski.

Po drugie, sędziom sądów irlandzkich przysługuje immunitet odnośnie do odpowiedzialności cywilnej. Immunitet ten wynika nie tyle z tekstów aktów normatywnych, ile z prawa zwyczajowego oraz polega na tym, że sędzia nie może być skutecznie pozwany za czynności podjęte w ramach wykonywania obowiązków służbowych z wyjątkiem czynności skrajnych, jak np. rozstrzygnięcie sprawy w określony sposób w zamian za uzyskanie korzyści²⁸. Konsekwencja tej sytuacji dla tyłowego zagadnienia jest następująca: powództwo przeciwko sędziemu, mające za podstawę faktyczną czynności sędziego podjęte podczas wykonywania przez niego obowiązków służbowych i w związku z ich wykonywaniem będzie rozpoznawane według tej samej procedury co inne powództwa, lecz prawdopodobnie nie zostanie uwzględnione, oraz nie ma żadnej specjalnej procedury odwoławczej od decyzji uchylającej immunitet sędziowski dotyczący odpowiedzialności cywilnej.

²⁷ Zob. A. Dragan, M. Korzeniowska, A. Krasnowolski, Sz. Woronowicz, *Instytucja immunitetu osobowego w wybranych krajach*, Kancelaria Senatu – Biuro Analiz i Dokumentacji, Warszawa 2014, s. 8; G. Canivet, J. Joly-Hurard, *La responsabilite des juges, ici et ailleurs*, R.I.D.C. 4-2006, s. 1052.

²⁸ Zob. G. Canivet, J. Joly-Hurard, *La responsabilite...*, s. 1061; wyrok Wysokiego Trybunału z 25.02.2009 r. w sprawie *Kemmy vs Irlandia* (2005-3481 P).

VI. Kontrola decyzji o powołaniu/awansie sędziego

Decyzja o powołaniu określonej osoby jako sędziego Sądu Najwyższego, sędziego Wysokiego Trybunału, sędziego Sądu Apelacyjnego, sędziego Sądu Okręgowego oraz sędziego Sądu Rejonowego należy wyłącznie do Prezydenta Irlandii²⁹. Zgodnie bowiem z art. 35.1 Konstytucji Irlandii jest tak, że sędziowie Sądu Najwyższego, Sądu Apelacyjnego, Wysokiego Trybunału i wszystkich innych Sądów ustanowionych na mocy art. 34 Konstytucji Irlandii są powoływani przez Prezydenta, a art. 34.2 Konstytucji Irlandii stanowi, że sądy składają się z sądów pierwszej instancji (*Courts of First Instance*), Sądu Apelacyjnego oraz Sądu Ostatecznego Odwołania (*Court of Final Appeal*); przy czym stosownie do art. 34.5.1. Konstytucji Irlandii jest tak, że Sądem Ostatecznego Odwołania jest Sąd Najwyższy, zgodnie zaś z art. 34 ust. 3.1 i 34.3.4 Konstytucji Irlandii do sądów pierwszej instancji należą Wysoki Trybunał oraz sądy o właściwości miejscowej i ograniczonej (*local and limited*). Z kolei na mocy sekc. 4.1 c.e.c.-1961 i sekc. 20-26A c.s.p.1961 sądem pierwszej instancji, którego właściwość jest ograniczona (do wskazanych w tekście prawnym kategorii spraw) i miejscowa (sprawa jest rozpoznawana przez określony okręg), jest Sąd Okręgowy. Analogicznie, stosownie do sekc. 5.1 c.e.c.-1961 i sekc. 32-34 c.s.p., sądem pierwszej instancji, którego właściwość jest miejscowa i ograniczona, jest Sąd Rejonowy³⁰.

Granice kontroli decyzji Prezydenta Irlandii o powołaniu danej osoby na urząd sędziego wyznaczają art. 13.8. i art. 12.10 Konstytucji Irlandii. Zgodnie z art. 13.8.1. Konstytucji Irlandii Prezydent nie ponosi odpowiedzialności za wykonywanie uprawnień i funkcji związanych z jego urzędem ani za żadne działania podjęte lub rzekomo podjęte przez niego w ramach wykonywania tych uprawnień i funkcji. Niemniej jednak zgodnie z art. 13.8.2 Konstytucji Irlandii takie zachowanie Prezydenta może zostać poddane kontroli w jednej z Izb Parla-

²⁹ Stosownie do art. 13.9 Konstytucji Irlandii przed podjęciem decyzji Prezydent jest zobligowany zasięgnąć opinii Rządu (*advice of the Government*). Opinia ta nie wiąże Prezydenta.

³⁰ Zob. https://www.citizensinformation.ie/en/justice/courts_system/district_court.html. Ponadto, na mocy sekc. 39 c.j.-1924 i sekc. 20 c.j.-1946 sędziowie Sądu Okręgowego i Sądu Rejonowego sprawują urząd tak jak sędziowie Sądu Najwyższego i Wysokiego Trybunału.

mentu w trybie art. 12.10 Konstytucji Irlandii lub przez jakikolwiek sąd, trybunał lub organ (*court, tribunal or body*), powołany lub wyznaczony przez jedną z Izb do zbadania oskarżenia zgodnie z art. 12.10 Konstytucji Irlandii. Z kolei art. 12.10 Konstytucji Irlandii stanowi, że Prezydenta można usunąć z urzędu za stwierdzone niewłaściwe zachowanie (*misbehaviour*). Legitymowana do oskarżenia Prezydenta o takie zachowanie jest każda Izba Parlamentu, lecz wniosek, aby go oskarżyć, musi zostać złożony pisemnie przez przynajmniej niż trzydziestu członków Izby; jest on przyjmowany przez Izbę na podstawie uchwały popartej przynajmniej przez dwie trzecie wszystkich członków. W razie zaś przyjęcia takiej uchwały przez jedną Izbę, pozostała Izba przeprowadza dochodzenie w sprawie oskarżenia lub zleca sądowi, trybunałowi lub organowi jego przeprowadzenie. Jeżeli zaś w wyniku dochodzenia zostanie podjęta uchwała, poparta przez nie mniej niż dwie trzecie całkowitej liczby członków Izby, w której prowadzono dochodzenie lub w której spowodowano wszczęcie dochodzenia, a stwierdzająca, że oskarżenie jest zasadne i że niewłaściwe zachowanie, będące przedmiotem oskarżenia, czyni Prezydenta niezdolnym do dalszego sprawowania urzędu, to ta uchwała skutkuje jego usunięciem z tego urzędu.

Zaprezentowana procedura nigdy nie została zrealizowana.

VII. Konflikt interesów

W systemie prawnym Irlandii brak jest definicji legalnej konfliktu interesów sędziego. Niemniej jednak na mocy ustawy nr 33/2019 o Radzie Sądownictwa (*Judicial Council Act 2019*; dalej: j.c.-2019) sędzia Sądu Rejonowego, sędzia Sądu Okręgowego, sędzia Wysokiego Trybunału, sędzia Sądu Apelacyjnego oraz sędzia Sądu Najwyższego – pod rygorem poniesienia odpowiedzialności dyscyplinarnej – zobligowany został do wważenia własnych interesów z interesami uczestników postępowania sądowego (zwłaszcza podsądnych i ich reprezentantów), w którym uczestniczy, jak również z dobrem wymiaru sprawiedliwości (rozumianym jako istniejąca u obywateli powaga państwa w rozwiązywaniu sporów społecznych) oraz, w rezultacie, do podejmowania (albo niepodejmowania) w toku sprawowania wykonywania obowiązków służbowych i w życiu prywatnym szeregu określonych zachowań. W sekc. 2 j.c.-2019 ustalono, że przewinieniem sędziowskim (*judicial misconduct*) jest zachowanie (działanie lub zaniechanie) sędziego, zarówno podczas wykonywania urzędu, jak i w inny sposób, ogólnie lub przy konkretnej okazji, które stanowi odejście od uznanych standardów postępowania sędziowskiego, w tym od zasad, o których mowa w sekc. 7.1.b i 43.2. j.c.-2019, jak również przynosi ujemę wymiarowi sprawiedliwości (*brings the administration of justice into disrepute*); przy czym ustalenie przewinienia sędziowskiego – w procedurze określonej w części 5 j.c.-2019 – może nawet skutkować, stosownie do sekc. 80 j.c.-2019, zainicjowaniem postępowania, o jakim mowa w art. 35.4. Konstytucji Irlandii. Z kolei zasady, o którym mowa w sekc. 7.1.b i 43.2 j.c.-2019, zostały przede wszystkim określone w Wytycznych dla sędziów o postępowaniu i etyce (*Guidelines concerning Judicial Conduct and Ethics*; dalej: Wytyczne-2022), opracowanych przez Komitet ds. Postępowania sędziowskiego (*Judicial Conduct Committee*) i przyjętych przez Radę Sądownictwa ze skutkiem od 1.06.2022 r.³¹ Uważam, że dla zagadnienia konfliktu interesów sędziego największą doniosłość mają następujące nakazy i zakazy, określone w Wytycznych-2022:

³¹ Zob. <https://judicialcouncil.ie/judicial-conduct-committee> (dostęp: 31.07.2022 r.).

- sędzia powinien wstrzymać się od udziału w sprawie, w której nie jest w stanie rozstrzygać w sposób bezstronny lub w której rozsądnemu obserwatorowi może się wydawać, że nie jest w stanie rozstrzygać w sposób bezstronny. Są to w szczególności sprawy, w których: a) sędzia rzeczywiście jest stronniczy lub uprzedzony odnośnie do strony lub ma osobistą wiedzę o spornych w sprawie faktach; b) sędzia uprzednio pełnił funkcję adwokata lub był istotnym świadkiem w spornej sprawie; c) sędzia lub członek jego rodziny ma interes ekonomiczny w wyniku spornej sprawy; przy czym sędzia, do którego strona wniosła o wstrzymanie od udziału w sprawie, lub który przypuszcza, że mogą istnieć inne jeszcze podstawy do wstrzymania od udziału w sprawie, zobowiązany jest rozważyć tę kwestię bezstronnie i bez zbędnej zwłoki (2.5–2.6)³²;
- sędzia w osobistych kontaktach z przedstawicielami zawodów prawniczych, którzy regularnie wykonują zawód w sądzie, w którym orzeka, unika sytuacji, które mogłyby w sposób uzasadniony wywołać podejrzenie lub wrażenie faworyzowania lub stronniczości (4.3);
- sędzia nie może brać udziału w rozstrzyganiu sprawy, w której członek rodziny sędziego reprezentuje stronę procesową lub jest w jakikolwiek sposób związany z tą sprawą (4.4)³³;
- sędzia nie może zezwolić na korzystanie ze swojego miejsca zamieszkania przez osobę wykonującą zawód prawniczy w celu przyjmowania klientów lub osób wykonujących zawód prawniczy, w sposób sprzeczny z przyzwoitością (*propriety*) urzędu sędziowskiego (4.5);
- sędzia powinien dokładać należytych starań, aby być poinformowanym o interesach finansowych własnych oraz członków swojej rodziny (4.7);
- sędzia nie może dopuścić, aby jego stosunki rodzinne, towarzyskie lub inne wpływały niewłaściwie na jego zachowanie jako sędziego, a zwłaszcza na orzekanie (4.8);
- sędzia nie może wykorzystywać ani używać prestiżu urzędu sędziowskiego dla realizacji własnych prywatnych interesów, jak też interesów prywatnych członka swojej rodziny lub kogokolwiek innego, a także nie może stwarzać ani pozwalać innym na stwarzanie wrażenia, że ktoś pozostaje w szczególnej pozycji, mogącej w niewłaściwy sposób wpłynąć na niego przy wykonywaniu obowiązków sędziowskich (4.9);
- sędzia nie może wykorzystywać lub ujawniać w jakimkolwiek celu niezwiązanym z pełnieniem obowiązków sędziowskich informacji poufnych, uzyskanych w ramach służby sędziowskiej (4.10);

³² Wstrzymanie się od udziału w sprawie nie jest od sędziego wymagane, jeżeli nie można utworzyć innego sądu do rozpatrzenia sprawy lub, ze względu na pilne okoliczności, zaniechanie działania mogłoby doprowadzić do poważnego naruszenia sprawiedliwości.

³³ Użyte w Wytocznych-2022 wyrażenie „członek rodziny” odnosi się do małżonka sędziego, jego partnera cywilnego, jego syna lub córki, jego zięcia lub synowej oraz do innego bliskiego krewnego sędziego, do osoby będącej towarzyszem (*companion*) lub pracownikiem sędziego, pozostającej z nim we wspólnym gospodarstwie domowym.

- sędzia nie może wykonywać zawodu prawniczego w okresie sprawowania urzędu (4.12);
- sędzia i członkowie jego rodziny nie mogą zwracać się o udzielenie ani przyjmować żadnych darowizn (*gifts*), zapisów (*bequest*), pożyczek lub przysług w związku z czymkolwiek, co sędzia uczynił, ma uczynić lub czego zaniechał uczynić w związku z wykonywaniem obowiązków sędziowskich; przy czym nie dotyczy to symbolicznych podarunków (*token gifts*), nagród lub korzyści wręczanych sędziemu, o ile nie można tego racjonalnie postrzegać jako zorientowanego na wywarcie wpływu na sędziego w wykonywaniu obowiązków sędziowskich oraz o ile jakkolwiek nie stwarza to pozorów stronniczości (4.14, 4.16);
- sędzia nie może świadomie zezwalać pracownikom sądu lub innym osobom podlegającym jego wpływowi, kierownictwu lub władzy, na zwracanie się o udzielenie lub na przyjmowanie darowizn (*gifts*), zapisów (*bequest*), pożyczek lub przysług w związku z czymkolwiek, co zostało uczynione, ma zostać uczynione lub czego zaniechano uczynić w związku z obowiązkami lub funkcjami sędziego, albo co mogłoby być racjonalnie postrzegane jako zorientowane na wywarcie wpływu na sędziego w wykonywaniu obowiązków sędziowskich lub co mogłoby stwarzać pozory stronniczości (4.15).

Warto zauważyć, że w Wytycznych-2022 nie ma obowiązku składania przez sędziów do jakiegokolwiek organu władzy oświadczeń majątkowych lub oświadczeń odnośnie do konfliktu interesów. Co więcej, sędziowie każdego sądu w Irlandii są na mocy sekc. 18.3.b.V ustawy 22/1995 o etyce w urzędach publicznych (*Ethics in Public Office Act, 1995*) wyłączeni z obowiązku składania oświadczeń o interesach swoich i wiadomych im interesach małżonka (partnera) oraz dziecka, wyznaczonego tą ustawą dla m.in. pracowników służby publicznej³⁴.

³⁴ W Sprawozdaniu Komisji Europejskiej z 13.07.2022 r. o stanie praworządności (rozdziale dotyczącym sytuacji w zakresie praworządności w Irlandii) zaznaczono, że przepisy dotyczące oświadczeń majątkowych i oświadczeń o braku konfliktu interesów mają zastosowanie do osób sprawujących urząd publiczny, członków Parlamentu i urzędników służby cywilnej na mocy ustaw o etyce [*Ethics in Public Office Act 1995, Standards in Public Office Act 2001*]. Jednak tylko członkowie Parlamentu są zobowiązani do publicznego ujawniania swoich interesów i przedstawiania rocznych oświadczeń Komisji ds. standardów w urzędach publicznych [*Standards in Public Office Commission*].

VIII. Uwagi końcowe

Opracowanie dotyczyło organizacji wymiaru sprawiedliwości w Irlandii oraz statusu sędziów tamtejszych sądów. Otóż w powyższych akapitach:

- przedstawiono: a) prawne wymogi dla kandydata (i osoby już powołanej) na stanowisko Prezesa Sądu Rejonowego, Prezesa Sądu Okręgowego, Prezesa Wysokiego Trybunału, Prezesa Sądu Apelacyjnego oraz Prezesa Sądu Najwyższego, b) procedury powoływania osób na te stanowiska, c) przesłanki opróżnienia tych stanowisk, d) zagadnienie kontroli decyzji o powołaniu na stanowisko prezesa; przy czym w toku tej prezentacji uwypuklono te elementy instytucji, które sprzyjają niezawisłości sędziowskiej i niezależności sądów;
- zaprezentowano regulacje dotyczące wieku emerytalnego sędziów sądów Irlandii oraz normy związane ze złożeniem sędziego z urzędu ze względu na stwierdzenie niezdolności do pełnienia obowiązków; przy czym prezentacje te uzupełniono uwagami dotyczącymi świadczeń emerytalnych, odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz ograniczeń związanych z pracą zarobkową osoby, która osiągnęła wiek emerytalny (a była sędzią) i osoby, które została złożona z urzędu sędziowskiego ze względu na stwierdzenie niezdolności do pełnienia obowiązków;
- opisano instytucje tymczasowego przypisania sędziego Sądu Rejonowego i sędziego Sądu Okręgowego do rejonu lub okręgu, a także normy związane z wezwaniem sędziego do zasiadania w Wysokim Trybunale, Sądzie Apelacyjnym i Sądzie Najwyższym wobec celowości tymczasowego zwiększenia liczby sędziów tych sądów;
- poruszono kwestie istnienia i zakresu immunitetu sędziowskiego odnośnie do odpowiedzialności karnej i odpowiedzialności cywilnej, a także (braku) odpowiedzialności prawnej osoby piastującej urząd Prezydenta Irlandii za działania w postaci decyzji o powołaniu (awansie) sędziego.
- scharakteryzowano główne nakazy i zakazy, których naruszenie przez sędziego powoduje wejście przezeń w sytuację konfliktu interesów, a także poruszono kwestię składania przez sędziów oświadczeń o interesach i majątku.

Warto jeszcze podkreślić, że opracowanie dotyczy stanu prawnego na dzień 31 lipca 2022 r. Nie można ponadto nie zaznaczyć, że prezentowane instytucje (normy) prawne stanowią elementy systemu prawa Irlandii, a więc pozostają w treściowej, funkcjonalnej i aksjologicznej korelacji z innymi rozwiązaniami prawodawcy irlandzkiego i praktyki prawniczej w Irlandii. Należy zatem pamiętać, że wszelkie odniesienia zaprezentowanych instytucji (norm) do polskiego porządku prawnego powinny być czynione z uwzględnieniem kontekstu systemowego, funkcjonalnego i aksjologicznego, którego zakres każdorazowo wyznacza problematyczna relacja tego, co w danym przypadku będzie porównywane w prawie polskim i innej instytucji, praktyki lub wartości tego prawa.

Bibliografia

- Burke C., *An Irish Tale of Judicial Misconduct*, <https://verfassungsblog.de/an-irish-tale-of-judicial-misconduct> (dostęp: 31.07.2022 r.).
- Cahillane L., *Ireland's System for Disciplining and Removing Judges*, „Dublin University Law Journal” 1/2015, nr 1.
- Canivet G., Joly-Hurard J., *La responsabilite des juges, ici et ailleurs*, R.I.D.C. 4-2006.
- Dragan A., Korzeniowska M., Krasnowolski A., Woronowicz Sz., *Instytucja immunitetu osobowego w wybranych krajach*, Kancelaria Senatu – Biuro Analiz i Dokumentacji, Warszawa 2014.
- Kołecki B., [w:] I. Haýduk-Hawrylak, B. Kołecki, A. Wleklińska, *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, Warszawa 2018, Legalis.
- Pyłko J., *Prawo do sądu*, [w:] A. Ciżyńska, J. Karakulski, K. Kos, J. Pyłko, *Prawo konstytucyjne wraz z orzecnictwem Trybunału konstytucyjnego*, Warszawa 2017.
- Wiliński P., Karlik P., *Komentarz do art. 178 Konstytucji RP*, [w:] *Konstytucja RP*, t. 2, *Komentarz. Art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, Legalis.